

Základy vizuální komunikace

*“The more you see, the more you know”
-Aldous Huxley*

Neverbální komunikace

= mimoslovní sdělení, vědomé i nevědomé

F A C S = Facial Action Coding Systém

- Paul Ekman a S. Friesen (1971)
- Akční jednotky popisující pohyb jednotlivých obličejových svalů
- rozlišuje 6 základních výrazů: strach
hněv
smutek
znechucení
radost
překvapení

F E R = Facial Emotion Recognition

Uncanny valley

- Autorem teorie je Masahiro Mori (1978)
- Napodobenina lidské bytosti nejvíce selhává právě v oblasti neverbální komunikace

Motion Capture = přenesení pohybu na virtuální digitální model

Reprezentace

= *znovu zpřítomňovat*

= akt vyvolání představy, předmětu, zážitku pro jeho znovuprožití či předání popisu

= použití znaků (mentálních obrazů, otisků ve vědomí, pojmů, zjednodušenin), které zastupují něco jiného

Mimes

= napodobení, znázornění skutečnosti, vždy jen neúplný obraz

- každá forma umění je mimesí

In effigie = obrazově, tj. zástupně: pověsit zločince, místo zločince, pověsit (upálit) jeho vyobrazení.

Znak může být tím více zjednodušující, čím více je jeho předloha kodifikována (ukotvena, zakořeněna) v obecném povědomí (kultuře)

Eidetická redukce

= imaginativní variace, jejímž cílem je dosáhnout redukci fenoménu k jeho podstatě (např.: Býk – Pablo Picasso)

- eidetická redukce musí být čitelná

Idolatrie = uctívání obrazů a soch bez pochopení jejich symbolického významu

Koncept světa

- různé vnímání světa v různých kulturách, většinou placatý svět

Adam Kadmon = Kosmický člověk – sféra nekonečného světla, obsahuje milióny světů – spirituální domény ovládané sefiroty. Zahrnuje v sobě veškerá možná stvoření. Součást Kabaly – židovského mystického proudu.

Omfalos = pupek světa, spojení světa s nebesy, nejznámější v Delfách

Pythagoras zastával názor, že Země je koule. Aristoteles tvrdil totéž
Dnes - Hnutí za placatou Zemi (Flat Earth Movement)

Vnímání prostoru

Binokulární vize - díky odsazení očí dochází k vnímání dvou odlišných obrazů, které se skládají a vytváří tak iluzi hloubky

Světlo a stín je pro pochopení prostorových vztahů objektů a modelace povrchu objektů klíčový

Konstrukce perspektivy

Měřítko = velikost v poměru k předloze.

Proporce = vzájemné vztahy objemu, velikosti a formy jednotlivostí v celku

Kánon = ustanované proporční principy (př.: Da Vinciho Vitruviánský muž)

Interpretace prostoru

Lineární či cyklické vnímání času v různých kulturách ovlivňuje i vnímání a konstrukci prostoru – plochost a hloubku

Lineární perspektiva se objevuje v renesanci (1, 2, 3 úběžníková perspektiva)

Camera obscura – předchůdce fotoaparátu, temná místnost a otočený obraz

Camera lucida – čtyřboký polopropustný hranol, promítá realitu na papír

Pantograf – přístroj ke zvětšování obrazů

Iluzivní perspektiva – vynalezena v Baroku, zobrazuje pohled do nebe

Obrácená perspektiva – Byzantské umění, opak lineární perspektivy

Hierarchická perspektiva – zvětšuje důležité objekty malby

Vertikální perspektiva – typická pro asijské umění

S rozvojem fotografie vznikají v malířství nové perspektivy

– **smíšená (konceptuální) perspektiva** – umělec hledá vlastní řešení

Isometrická (ortografická) perspektiva

- nezohledňuje perspektivní zkreslení
- používána v informatice a strojírenství

Trompe-l'oeil = iluzivní zobrazení v malbě (např.: falešné sochy a závěsy)

- falešné stropy a kopule v kaplích a chrámech

Video Mapping = projekce na budovy, či předměty

Panorama – snaha zachytit větší výřez, než vidíme

Vizuální čtení

Apropriace = použití známého jako referenci při vytvoření díla nového, odkazujícího na původní dílo

Kaligram = báseň nebo text formovaná do obrazce

Isotype

= Isotype International System Of TYPographic Picture Education

- metoda zobrazování sociálních, biologických a historických informací v obrazové formě vyvinut ve Vídni v roce 1936

Motivovaný znak – podobnost nebo logická souvislost mezi zobrazeným a zobrazovaným

Konvenční (arbitrární) znak – vztah mezi zobrazením a zobrazovaným je čistě nahodilý – ustálený společenskou konvencí.

Grafický design

- zobrazuje sdělení pomocí prvků lingvistických a obrazových
- 3 základní funkce: - **identifikace, informace, prezentace (propagace)**

Firemní identita:

- marketingová komunikace
- firemní kultura
- jednotný firemní styl
- produkt

Značky:

- **Obrazové** - využívají jej známé firmy (např: Apple, Nike)
- **Typografické** - působí samostatně, název značky v logu
- **Kombinované** - Obrazové + Typografické

Jednotný vizuální styl - Grafický manuál

= návod, jak se má firma prezentovat, jaké používat barvy, fonty, atd.

Ladislav Sutnar - 1897 - 1976, český grafický designér

Aleš Najbrt - současný český grafik, tvůrce plakátů, herec

Studio **Najbrt** - loga České televize, Ostravy, Prahy, MUNI

Studio **Side2** - loga Zlína, filmové plakáty

Studio **Marvil** - logo Českého turismu, Radiožurnálu

Studio **Redesign** - logo VUT

Studio **Porta Design** - Brněnská firma

Plakát

- vznik z letáku
- typografické, písmové, kaligrafické, grafické, fotografické, experimentální
- divadelní, volební, výstavní, filmové

Informační grafika

- mapy, plány, aplikace, vizualizace dat

Otto Neurath - zakladatel ISOTYPE

Vizuální informační systém

- systém pyktografických znaků srozumitelný všem

Pyktogram

- stylizovaný a eideticky redukovaný obraz určitého znaku
- musí být srozumitelný i v malém měřítku

Helvetica of pictograms

- čitelné piktogramy používané v USA
- nechráněny autorskými právy

Knižní design, Tiskový design, Publikační design, Obalový design

Historie grafického designu

- znaky známé už v pravěku, iPazourek - první Apple produkt
- jeskynní malby -> eidetická redukce
- **sylobické písmo** - zaznamenává jednotlivé slabiky
- **obrazové písmo** - hieroglyfy, egypt, čína
- Knihtisk - Johannes Gutenberg - 1448

Značky

- **Heraldika** - zabývá se tvorbou značek
- předchůdce: erby, monogramy
- Litografie - tvorba plakátů

Arts and Crafts

- umělecko-řemeslné hnutí, 1880 - 1900, **William Morris**
- proti nestřídmému používání ornamentů a křivek v secesi
- snaha o obnovení uměleckého řemesla potlačeného průmyslem
- **Henry van de Velde** - belgický návrhář a architekt

Prerafaelité

- umělci obdivující umění středověku, krása a užitečnost

Secese

- racionální základ v ornamentu, geometrická struktura

Avangarda

- kulturní umělecké hnutí 1. poloviny 20.století
- Futurismus, Dadaismus, Konstruktivismus
- Rychlost, pohyb, umění pro budoucnost

Bauhaus

- jednota umění a techniky, 1919 - 1933, Výmar, **Walter Gropius**
- navázali na Arts and Crafts, strojová a technická estetika
- funkcionalismus a konstruktivismus

Švýcarský (mezinárodní) styl

- 30. - 50. léta 20. století, racionální a čistá
- asymetrie, geometrie, minimální barevnost, bezserifová typografie

Principy grafického designu

Bod - základní geometrický prvek, označuje polohu

Barva - primární, sekundární, terciární, upoutává pozornost

Proporce - zlatý řez, modulární mřížka, primární objekt -> cíl zájmu

Linie - vede oko po obraze, má vektor a směr

Plocha - geometrická, biomorfní (organická) a nepravidelná

Pohyb - v grafice udáván linií či plochou

Prostor - oblast, kde se nevyskytují grafické prvky

Napětí - kontrast a nerovnost, upoutává pozornost

Kontrast - pozornost, opak vizuální harmonie

Rám - odděluje, člení i sjednocuje

Písmo

- jednota, čitelnost, soulad formy a obsahu

Font = software, soubor elektronických dat obsahujících znaky a jejich vlastnosti chráněných autorskými právy

Znaky – písmena, číslice, interpunkce, diakritika, ligatury (slitky), symboly, drobné grafické texty

Písmová osa – účaří, dolní, střední a horní dotažnice, střední výška, verzálková a akcentová dotažnice

Druh písma != typ písma

Rodina písma = řezy písma, tučné, tenké, kurzíva, zúžené, rozšířené

Klasifikace písem – Sans, Serif, Slab, *Skript*, Display, Blackletter

Klasifikace písma Jana Solpery

- zahrnuje časovou posloupnost i formu písma

365typo.com, typografica.org, typeradio.org, typo.cz

Historie písma

- původ v pravěkých značkách, zpravodajské hole, jeskynní malby
- v Egyptě a Mezopotámii – piktogramy a později klínové písmo
- **Fénické písmo** – 13. století př. n. l., 22 znaků, fonetické, předchůdce latinky, Byblos (Sýrie)
- Řecké písmo – z Fénického, vzor pro ostatní evropská písmena
- **Římské písmo** – vznik verzálek, později serifů, v architektuře
- Unciála – přechod mezi majuskulním a minuskulním písmem
- **Karolínská minuskule** – Karel Veliký, 8. století, + arabské číslice
- Staroslověnština – 863 n. l., Hlaholice, Cyrilice
- Gotická lomená písmena – od 13. století, moc nečitelné
- Renesanční antikva – Benátská antikva, vznik *italiky*, Times new roman
- Barokní antikva – polokreslená písmena, předchůdce klasické
- Klasická antikva – písmena kreslená, bez náběhů, přehánění serifů
- **Grotesk** – 19. století, 1. bezserifové písmo
- Secesní písmena – florální a geometrický motiv
- Avantgarda – konstruovaná písmena, Bauhaus
- Dynamické grotesky – renesanční antikva bez serifů
- Kaligrafická, psaná a digitální písmena

Typografie

- práce s hotovým písmem, uspořádání znaků, tisková i digitální
- Nástroje: Adobe InDesign
- Robert Bringhurst - The elements of Typographic style
- Richard Rutter - Web Typografy
- **Erik Spiekermann - Stop Stealing Sheep & Find Out How Type Works**
- **Vladimír Beran a kol. - Typografický manuál**
- Martin Pecina - Knihy a typografie
- 365typo - web a ročenka

Historie

- starověk a středověk - svrchní tisk,
- **1450 - Johannes Gutenberg - knihtisk, Štrasburk**
- tiskařský lis, kuželka - válec s písmem, litera - odlitek písma,
Dnes: **Kuželka** = výška písma (stupeň),
Čtverčík = šířka písma (podle nejširšího znaku), proporciální a neproporciální písmo
- **Angloamerický systém** - současný měrný systém
- **1740 - Giambattista Bodoni - 1. Typografický manuál**
- **Pantograf** - zmenšování písma
- **Linotype** - rychle odlévá celé řádky kuželek, spousta problémů
- Arts and Crafts - hnutí proti kažení kvality písma stroji
- **Avantgardní typografie** - Futurismus, Dadaismus
- **Jan Tschichold** - obálky pro nakladatelství Penguin Books
- **Karel Teige** - česká avantgarda, Devětsil, písmo a typografie
- Guillaume Apollinaire - Kaligramy
- Václav Havel - Antikódy
- **Mezinárodní styl** - po 2.Světové ve Švýcarsku, čistota
- **Fotosazba**
- **Digitální sazba - 90. léta** - urychlení
2000 - OpenType formát (otf.)
WebType
- Punk, Grunge - rozbití typografie

Sazba

- **1. Hladká** - základní, jeden řez, jednotná, v beletrii
- **2. Smíšená** - více řezů, různé odstavce, tučné, kurzíva, slovníky
- **3. Technická** - Smíšená + speciální technické znaky, učebnice
- **4. Akcidenční** - volnější, náročnější grafická úprava, tiskoviny

- Sazební obrazec = prostor pro text na stránce, Layout
- **Odstavec** - skupina znaků oddělená Entrem
- **Zarovnávání** - do bloku, praporek, na střed, mimo osu
- Odstavcové styly - usnadnění práce s odstavci
- **Proklad řádků** - cca 120 % stupně písma
- Parchy - Sirotky a Vdovy - přetečení posledního řádku do dalšího sloupce, nebo prvního do předchozího
- Výběrové prostrkání - kerning

Pravidla sazby

- Nedělit čísla, jména, jednoznakovky (předložky a spojky)
- Nedělat dvoumezery
- Mezery mezi číslem a jednotky, %, (pozor 60% - šedesátiprocentní)
- České uvozovky 99 66, Anglické uvozovky 66 99

Iluze

= mylné vyhodnocení viděného obrazu

- **Objektivní** - Chyby ve vnímání fyzikálních informací, např. Fata Morgana
- **Fyziologická** - výsledek vnímání daný fyziologickou stavbou oka např: "pohybující" se obrázky, "jiné" barvy
- **Optická** - Špatný odhad velikosti na základě perspektivy
- **Psychologická** - oko si vybírá vždy buď negativní nebo pozitivní část výjevu

Simultánní kontrast - dvě komplementární barvy ovlivňují svůj kontrast

Impresionismus - vliv světla na celkovou barevnost, tvary jsou potlačeny

Pointilismus - obraz rozložený na pouhé tečky

Op Art - 60. - 70. léta, pracuje s optickou iluzí v obrazech a instalacích

Gestalt = tvarová psychologie

- Celek je víc než pouhým součtem jeho částí
- Principy Gestaltu
  - 1.**Blízkosti** - mozek si spojuje blízké objekty
  - 2.**Podobnost** - mozek si spojuje podobné tvary
  - 3.**Kontinuita** - spojování objektů ležících na linii
  - 4.**Uzavřenost** - mozek si doplňuje nedokončené tvary
  - 5.**Společný osud** - mozek si dělí tvary do skupin podle podobnosti
  - 6.**Výstižnosti** - tendence vidět nejjednodušší tvar
  - 7.**Vnímání figury a pozadí** - pozornost na velikost, barvu, pozici, tvar

Pohyblivý obraz

- předchůdce - stínové divadlo ve starověké Číně či Indonésii
- Futurismus - zachycoval pohyb v obraze
- Optické hračky:
  - **laterna magiky (1640)** - projekce animované kresby na zeď
  - **Fantoskop (1832)** - otáčející se kotouč
  - **Thamatrop (1824)** - doznívání zrakového vjemu
  - **Zoetrop (1834)** - dutý rotační válec s fotografiemi
  - **Kineograf (1868)** - bloček, rychlé listování
- lidské oko vnímá 16 a více obrázků za sekundu jako pohyb
- **Georges Méliés** - točil filmy, omylem objevil stop-motion animaci
- 1895 - bratři **Lumiérové** - vynález kamery

Animace

Bezkamerová - experimentální, leptání celuloidového filmového pásu

Klasická kreslená - Walt Disney style

Limitovaná (omezená) - pohyb pouze zleva doprava (anime)

Totální kreslená - každý snímek kreslen zvlášť

Ploškové filmy - z Animatiku - "ploché loutky" z papíru, látky

2D počítačová - simuluje ploškovou či kreslenou

Rotoskopie - překreslení hraného filmu okénko po okénku

Malba na sklo, Animace písku, Animace korálků

Stop-motion - loutkové filmy, plastelína

3D počítačová

- **Fotorealistická** - napodobuje skutečný život
- **Cel shadingová animace** - nefotorealistická, karikatury (Family Guy)
- **Motion capture** - reálný pohyb na digitální model

Média a mediální komunikace

Médium = cokoliv co přenáší informaci

Masmédia = média, jenž zasahují velký počet lidí

Nová média = využívají digitální technologie

Multimédia = kombinuje více médií dohromady, audiovizuální prostředky

Mediumní = spontánní umělecký projev neuměleckých lidí - "Art brut"

Intermédia = fúze více médií, performance, happening

Teorie médií

Horká média (vysokodefiniční)

- příjemce dostává vysoké množství informací, např: fotografie

Chladná média (nízkodefiniční)

- příjemce dostává málo informací, zbytek si musí domýšlet

1938 - Rozhlasová hra **Válka světů** (Orson Welles) -> panika

William Ogburn - popisuje, jak společnost přijímá nová média

Propaganda - jednoduchost, emoce, oslovení představivosti, opakování

Technické obrazy - obrazy vyrobené přístroji, fotografie, video

Abstrakce - zjednodušování věcí

1. stupně - konkrétní obraz, malba
2. stupně - text
3. stupně - digitální obraz

Lev Manovich - 5 principů nových médií

- numerická reprezentace, modularita, automatizace, variabilita, transkódování

Ada Lovelace - zakladatelka informatiky, začala používat algoritmy

Simulakrum - virtuální kopie neexistujícího originálu

- 3.řády - obraz, jednoznačný podvrh
  - nelze rozlišit mezi originálem a kopií
  - rozdíl úplně smazán

Stanislaw Lem - Futurologický kongres

Technooptimismus - Technologie přinesou mír a svobodu

Skepse - opačný efekt, zneužití médií a technologií, social credit system

Prosumer = producer + consumer - "nástup amatérů" - youtubeři

FAKE NEWS - 1. 1984 - "Sovětský svaz se připojil k síti"

Historie médií

V pravěku - vyprávění, šaman, kmenový systém

Starověk - písmo, legendy, znaky

Křesťanská evropa - univerzalita sdělení, mysticismus, Latina, kláštery

Nový věk - Osvícenství

Vynález fotografie, film a jeho předchůdci

Sémiotika

= nauka o tvorbě významu, nauka o znacích a znakových systémech

Znak = cokoliv, co vyvolává v mysli věc jinou

Motivovaný znak

- existuje jasná souvislost mezi znakem a obsahem znaku

Konvenční znak

- definice

Ferdinand de Saussure

- jazyk lze zkoumat jako formální systém různých prvků
- **Dualistické pojetí znaku** - vztah mezi označovaným a označujícím je pevně daný

Charles Sander Pierce

- **Triadické pojetí znaku** - vztah mezi označujícím a označovaným není pevně daný, vzniká interpretant (význam), který je proměnný
- dělí ikony na 3 základní typy: **Ikona** - obrazy, diagramy, mapy
Index - odkazují na předmět
Symbol - zvyklostní znak

Denotace = přesně to, co vidíme

Konotace = hlubší a symbolický význam

- **Paradigma** = kód, pravidla pro tvorbu významu
- **Syntagma** = soubor uspořádaných znaků tvořící význam

Semióza = aktivní proces přiřazování významu

Sémiosféra = abstraktní prostor ve kterém probíhá komunikace (v kultuře)

Syntax - zkoumá vztah mezi znaky

Metafora - přenášení významu na základě vnější podobnosti

Metonymie - přenesení významu na základě vnitřní souvislosti

Synekdoha - část za celek, celek za část

Personifikace - zobrazení neživého objektu lidskou osobou

Ironie - obsah sdělení je absurdní

Oxymorón - spojení významově odlišných skutečností

Apropriace - změna původního díla k dosažení nového významu

Adam Curtis

- zakladatel PR
- The Century of the Self

Design, politika, etika

Human center design

- najít a definovat problém, vytvoření prototypu řešení, testování
- limity: amplifikace chyby, přílišné zjednodušení, ne-lidští uživatelé

Spekulativní (kritický) design

- snaží se vymanit z realismu, poskytovat alternativy, kritizovat současný design, vyvolávat diskuzi
- les je opatřen čidli, kontroluje stav dřeva, prodává ho a kupuje se
- problém: působí neprakticky, “hraní si na písku”

Role designéra

- nemůže a neměl by být neutrální